

Güvencesiz Çalışan Mühendis İş Güvenliğini Sağlayamaz...

YENİ YASA SORUMLULUĞU MÜHENDİSE YÜKLEDİ

Nurten Çağlar Yakış
TMMOB Hukuk Müşaviri

İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası müstakil bir yasa olarak 6331 sayılı 20 Haziran 2012 tarihinde TBMM’de kabul edilmiş ve 30 Haziran 2012 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Bu yasa ile İş, Borçlar ve Umumi Hıfzıssıhha Yasası içinde düzenlenen iş güvenliği ve işçi sağlığı hizmetleri ilk kez müstakil bir yasanın konusu olmuştur. Daha önce, 2003 tarihinde yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Yasası’nın 5. Bölümü “İş sağlığı ve güvenliği” başlığı altında bu alana hasredilmiş; sanayiden sayılan ve devamlı 50 işçi istihdam eden işyerlerinde iş güvenliği mühendisinin istihdamı zorunlu tutulmuştu. Bu yasa ise tüm işyerlerini (kamu, özel) kapsayacak şekilde iş güvenliği ve sağlığı hizmeti alınmasını öngörmektedir. Müstakil bir yasa ve tüm işyerlerini kapsaması dışında yasanın olumlayacak bir yanının olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Yasada, iş güvenliği ve sağlık hizmetlerinin tüm işyerlerinde uygulanacağı belirtilmekle beraber iş güvenliği ve sağlığı kavramlarının neyi ifade ettiği açıklanmamış; yasa sistem ve kurumdan yoksun bırakılmış; hizmetin uygulama araçları piyasaya verilmiş ve en önemlisi devlet denetimi kaldırılmıştır. Bunların yanında güvenlik ve sağlık hizmeti yükümlülüğünü üstlenecek olan mühendis ve hekimlerin hak ve yetkileri düzenlenmemiş, işletme ve yetkili makam ile ilişkileri belirlenmemiştir. Aynı şekilde, somut norm

uygulanmasına yönelik tüm düzenlemeler yönetmeliklere bırakılmıştır. Bu düzenlemelerin belirlenmesinde sosyal tarafların görüşlerinin alınmasına ilişkin yasal bir zorunluluğa da yer verilmemiştir. İş Yasası’nda yer alan kimi hükümler yürürlükten kaldırılarak yönetmelik konusu haline getirilmiştir. 18 yaşından küçüklerin ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmayacağına ilişkin yasak ve gece çalışmalarındaki süreler yasal bir hak olarak düzenlenmiş iken bu yasa ile yönetmelik düzenlemesine konu edilmiştir. İş Yasa’nın 27, 69 ve 85. maddeleri yürürlükten kaldırılmış olmasına karşın, karşılıkları bu yasada yer almamaktadır.

Haklar yasadan uçup giderken, TBMM Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu’ndaki görüşmelerde DİSK dışında diğer işçi sendikalarından bir itiraz yükselmemiştir. İş güvenliği ve işçi sağlığı, işçi sendikalarını ilgilendirmeyen dışsal bir olgu gibi karşılanmıştır. İşçi sendikaları yasanın öznesi olması gerekirken bu konu da önemine uygun ciddi bir itirazla karşılaşmamıştır. Bu bir ilgisizlik midir, teslimiyet midir, biz ne dersek diyelim iktidarın bildiğini okuyacağını kabulü müdür? Bunun açıklamasını sendikaların üyelerine yapması tarihsel bir sorumluluk olsa gerek. Yasanın gerekçesinde atıf yapılan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmesi, tavsiye kararları ve 89/391/EEC sayılı AB Konsey Direktifi’nde belirtilen politika ve ilkeler yasada yer bulamamıştır. Belirtilen uluslararası belgelere göre; “hükümetler sosyal taraflarla, tutarlı ulusal politika

ilkelerini belirlemek ve bu politikaları geliştirecek, uygulayacak ve periyodik olarak gözden geçirecek bir yöntemle konuyu ele almak ve sistem oluşturmakla” yükümlüdürler. Oysa ülkemizde sosyal taraflar dışlanmış, politika ve ilkeler belirlenmemiş ve bir sistem de kurulmamıştır. Hükümet, TBMM Komisyon toplantısında Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu’nun (TİSK) bazı önerilerini ve yasayla ilgisi olmayan bürokratların özlük haklarına ilişkin önerilerini kabul etmek dışında tüm sosyal taraflara ve siyasal partilere kapalı bir tutum izlemiştir.

Yürürlükten kaldırılan İş Yasası’nın 82. Maddesi, “İş güvenliği ile görevli mühendis veya diğer teknik elemanlar” başlığı altında düzenlenmişti. Bu maddede, “sanayiden sayılan ve devamlı olarak en az elli işçi çalıştıran işyerlerinde iş güvenliği mühendislerinin istihdamını, bunların görev, yetki, sorumluluk, eğitim, çalışma şartları, görevlerini nasıl yürütecekleri konusunda TMMOB’nin görüşü alınarak bir yönetmelik düzenlenmesi” öngörülmüştü. Ancak Bakanlık bu yasanın amacına aykırı düzenlemeler yaparak, bu maddenin uygulanmasına olanak tanımamıştır. Sanayiden sayılan ve devamlı en az 50 işçi çalıştıran işyerlerinde iş güvenliği mühendisi istihdamı uygulanmasına olanak tanımayan Bakanlığın, sağlık ve güvenlik hizmetlerini şimdi tüm işyerlerinde nasıl uygulayacağı tüm taraflarca merak konusu olmanın yanında samimiyet testi de olacaktır.

Sorumluluk Mühendise Yüklendi

İş güvenliği mühendisleri bu yasanın ana unsurlarından biri olmasına karşın, iş güvenliği hizmetini sunacak bir araç olarak ele alınmıştır. Devlet ve işverenlerin sorumluluğu hak ve yetkiden yoksun iş güvenliği mühendislerinin omzuna yüklenmiştir. Yasa’nın yalnızca 8. Maddesi iş yeri hekimleri ve iş güvenliği uzmanlarına hasredilmiştir. Bu maddenin birinci fıkrası, “İşyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanlarının hak ve yetkileri, görevlerini yerine getirmeleri nedeniyle kısıtlanamaz. Bu kişiler, görevlerini mesleğin gerektirdiği etik ilkeler ve mesleki bağımsızlık içerisinde yürütür” biçiminde olup; bu düzenlemeyi destekleyen, güvenceleyen başkaca bir düzenleme mevcut değildir. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise “Hizmet sunan kuruluşlar ile işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanları, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin yürütülmesindeki ihmallerinden dolayı, hizmet sundukları işverene karşı sorumludur” denilerek; işverenin sorumluluğu iş güvenliği mühendislerine yüklenmiştir.

Bu madde düzenlemesi ile iş güvenliği hizmeti yürütülemez. Çünkü, iş güvenliği mühendislerinin görevlendirilmesine, istihdam biçimine, eğitimine, bilgi birikimine, yetkilendi-

rilmesine, meslek odası ile arasındaki ilişkiye dair hiç bir somut ölçüt getirilmemiştir. Görevlendirmede, işletmenin türü, büyüklüğü, işletmenin organizasyonu ve bilgi birikimi ele alınmamış; somut bir ilke belirlenmemiştir.

İstihdam biçimindeki ilişkiler ele alınmamış; işçi olarak, kısmi süreli, istisna akdindeki sorumluluklar ayrı ayrı ele alınması gerekirken herkese aynı sorumluluk yüklenmiştir. Örneğin yönetici konumunda olan bir mühendis, iş güvenliği mühendisinin görevini üstlenebilir mi? Bu çalışanlarla çıkar çatışması anlamına geleceği için yöneticilere aynı zamanda iş güvenliği mühendisi görevi verilmemelidir.

İş Güvenliği Mühendisinin İş Güvencesi Yok

Bir başka sorun, yasada iş güvenliği mühendislerinin görevine son verme hallerinin düzenlenmemiş olmasıdır. İş güvenliği mühendisinin hangi durumlarda iş akdi feshedilir? İş Kanunu’ndaki hükümlere göre iş akdi feshedilecek bir iş güvenliği mühendisinden iş güvenliği hizmetlerini yürütmesini beklemek gerçekçi değildir. İş güvenliği mühendisinden beklenen, Devlet’in yapması gereken denetim ise bu hizmete uygun koruyucu hükümlerle mühendislere güvence sağlanması gereklidir. Ancak Yasa’da fesih halleri düzenlenmemiştir.

Yasa, iş güvenliği mühendisliğini, danışmanlık hizmeti temelinde ele almıştır. Bu durumda, iş güvenliği birimi ile danışmanlık sözleşmesi yapan bir işverene karşı mühendisin sorumluluğu hem denetim yapacağı işyeri sahibine karşı hem de işvereni olan “ortak sağlık ve güvenlik birimine” karşı olacaktır.

8. Madde’nin 4. Fıkrası’na göre, iş kazası sonucu işyerinde ölüm meydana gelmiş ise, iş güvenliği mühendisinin belgesi askıya alınacaktır. Belgenin hangi süre boyunca askıya alınacağına ilişkin de bir düzenleme söz konusu değildir. Bu kadar çok bilinmeyenli bir düzenlemede ve karanlık noktada iş güvenliği mühendisinin kendisi güvencesizdir. “Ortak iş sağlığı ve güvenliği birimi”nin elemanı olarak çalışan bir iş güvenliği mühendisine dayanılarak, İş Güvenliği Birimi’nce, birçok işletmeyle danışmanlık sözleşmesi yapılacaktır. Yani birden çok işletmeye kiralanacaktır. Yani iş güvenliği mühendisinin işletme seçme şansı olmayacaktır. Aynı zamanda işletmede çalışan işçilerin de iş güvenliği mühendisinin seçiminde söz sahibi olmayacakları açıktır.

Sendikasız, Odasız Kamu Hizmeti Yürütülemez

Mühendislerin, mühendislik hizmeti sunmak için kaydolmaları zorunlu olan odaları ile bağları kesilmiştir. Meslek odaları, eğitim, belgelendirme, yetkilendirme alanlarından

ve mühendisler adına hak ve yetkileri savunacağı süreçlerden tamamen dışlanmıştır. Söz konusu yasa bilim, teknik, AB ve ILO normlarına aykırı olarak kabul görmüştür. İşçiyi sendikası, mühendisi odasından kopararak işverenin insafına terk eden bir yasadır kamu yararı ve hizmeti beklemek olanaklı değildir. AB ülkeleri olan Almanya, Avusturya, İsviçre ve Yunanistan örneklerine baktığımızda, Almanya’da yasanın ismi “İşyeri Hekimleri, Güvenlik Mühendisleri ve Diğer İş Güvenliği Uzman Personel Yasası”dır. Yasa, güvenlik mühendisini, mühendis meslek tanımını taşımaya hak kazanmış kişi olarak tanımlamaktadır. Mühendis meslek tanımını da meslek odası yapmakta olup, belgelendirmeyi de meslek odaları yapmaktadır. Burada Bakanlık ya da başkaca bir kurumun dahil söz konusu değildir. Almanya’da 2011 yılında tüm sosyal taraflar (sendikalar, işverenler, mühendisler odası ve sigorta şirketleri) “Kaza Önleme Yönetmeliği”ni tam bir yıl tartışarak kabul ettiler. Uzlaşma ile kabul edilen yönetmelik uygulamadaki sorunları gidermiştir. Yunanistan örneğinde ise, “Çalışanların Sağlık ve Güvenliği” ismini taşıyan Yasa, kimlerin iş güvenliği uzmanı olabileceğini sayma yoluyla belirlemiştir. Mühendisler için, mühendislik diploması yanında mühendisler odasınca verilen çalışabilme belgesine sahip ve 2 yıllık mesleki deneyime sahip olanlar iş güvenliği uzmanı olarak belirlenmiştir. Avrupa, mühendislik alanındaki bir düzenlemede meslek odalarını temel alırken, ne yazık ki ülkemizde hükümet kendisinden başka kimsenin sesini duymak istememektedir.

Yasanın kurgusunda yukarıda belirtildiği üzere, işçi sendikaları hiçbir şekilde yer almamıştır. İşverenlerin muhatabı, iş sağlığı ve güvenliği konusunda hizmet vermek üzere Türk Ticaret Kanunu’na (TTK) göre kurulmuş şirketlerdir. İşverenler, iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimlerini bu şirketlerden kiralar ve danışmanlık hizmeti çerçevesinde yasal yükümlülüklerini yerine getirmiş olurlar. İş güvenliği ile görevli mühendisler ve işyeri hekimleri doğacak sorumluluktan şirketle birlikte işverene karşı müteselsil sorumludur. Bakanlık, yasa ile işveren ve iş sağlığı ve güvenliği hizmeti sunan TTK hükümlerine göre kurulmuş şirketleri muhatap almış ve ana unsur olarak görmüştür. Yasa’nın kurgusu böyle olursa bu yasadır iş kazalarını ve meslek hastalıklarını önleme konusunda bir sonuç alınması olanaksızdır.

Sosyal taraflarca önerilen “Ortak Sağlık/Güvenlik Birimi”, sadece organize sanayi bölgeleri içinde KOBİ’ler için önerilmiş bir yapı olup, bu birimlerin o sanayi bölgesi içinde kurularak küçük işletmelerin işçi sağlığı ve güvenliği hizmetine ulaşabilmelelerini, maliyetine devletin de katılarak yeterli sayıda iş güvenliği mühendisi ve işyeri hekiminin istihdam edilerek hizmet sunması amaçlanmıştır. Bu öneri hayata geçmiş olsaydı, en çok iş kazalarının yaşandığı bu küçük işyerleri az maliyetle işçi sağlığı ve güvenliğine sahip işyerlerine dönüşecekler, aynı zamanda devlet tarafın-

dan denetlenmesi kolay yapılar olacaktı. Hem de ortak kurmuş oldukları bu birimlerin sahiplenilmesi sonucunda iş güvenliği kültürü gelişecekti. Bakanlık ise, bu birimleri ticari şirketlere dönüştürerek, KOBİ’leri hizmet satın alan konumuna getirmiş; işçi sağlığı ve güvenliği hizmetinin içselleşmesini önlemiştir.

Güvencesiz İşçi Çalışmaktan Kaçınmaz

Çalışmaktan kaçınma hakkını düzenleyen Yasa’nın 10. Maddesi işlevsiz bir maddedir. Maddede belirtilen “İş sağlığı ve güvenliği kurulu” en az 50 işçi çalıştıran işyerlerinde kurulamaz. Bu Yasa 10’dan az işçi çalıştıran işyerlerinde kurulamaz. Kurulamaz olacağına göre, arada kalan işçiler hakkında bu maddenin uygulama olanağı bulunmamaktadır. Ciddi ve yakın tehlikeyi çalışan işçi nasıl tespit edecektir ve bunu işveren ya da işveren vekiline bildirecektir? Ülke gerçeğinde işini kaybetmemek uğruna ölümler yaşanırken kararı güvencesiz işçiye bırakmak, ölüme bırakmakla eş anlamlıdır. Sendika temsilcisi muhatap alınmadıkça, verilmiş gibi duran hakları kullanmaya kalkanların işlerini kaybedecekleri açıktır.

Sonuç olarak, ulusal politika belirleme ve bu politikayı hayata geçirecek kurumdan yoksun bırakılan yasa, ILO ve AB direktiflerine aykırı olmanın yanında, işletmenin ve işin taşıdığı riskin çevre ile olan ilişkisi ele alınmadığından Anayasada hak olarak düzenlenen, “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir” maddesine, iş güvenliği hizmetini ve denetimini TTK’ye göre kurulmuş şirketlere bıraktığından Anayasa’nın Devlete yüklemiş olduğu denetim yükümlülüğüne, lisans eğitimi sonucu unvan almış mühendislerin eğitimini özel kurs veren şirketlere bıraktığından Anayasa’nın yüksek öğretim kurumları ile meslek kuruluşlarını düzenleyen maddelerine aykırıdır. ■

